

Klíčové kompetence a kurikulární dokumenty v ČR

Design vzdělávacího procesu

29. 3. 2016

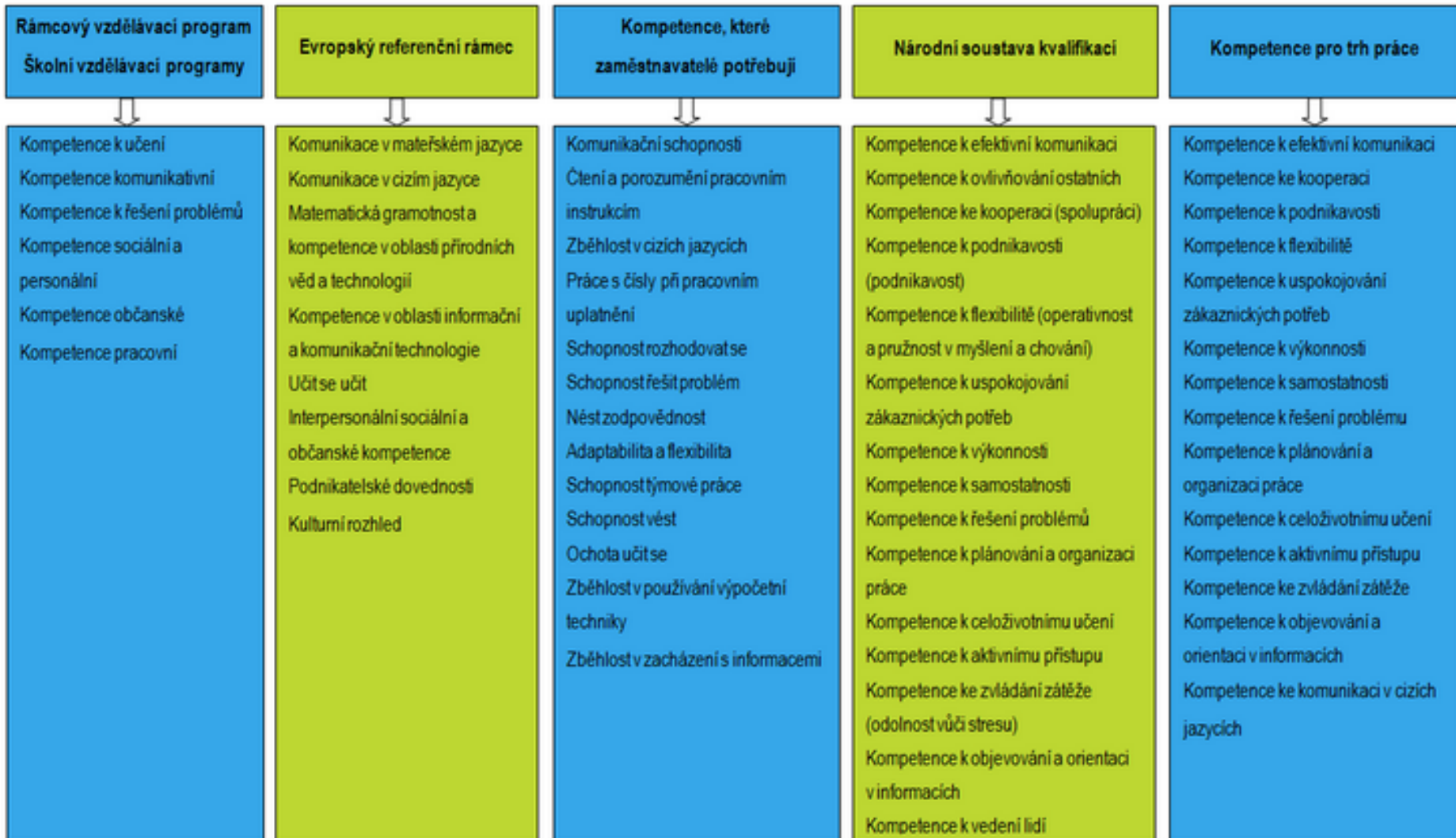
Klíčové kompetence pro 21. století

- Původ
- Funkce
- Přehled
- Analýza a interpretace
- Provazba s cíli vzdělávání

Klíčové kompetence – v obecném významu slova

- integrované schopnosti a dovednosti uplatňované v profesním i osobním životě
- **nejsou striktně vázány na jednotlivý obsah učiva** v kurikulárních dokumentech, jsou součástí obecného základu vzdělání jedince v informační společnosti:
 - komunikativní dovednosti, včetně znalosti cizích jazyků; personální a interpersonální dovednosti;
 - schopnost řešit problémy a problémové situace;
 - schopnost využívat při řešení problémů matematických postupů;
 - schopnost využívat informační technologie, pracovat s informacemi

Pojetí klíčových kompetencí

Pojetí klíčových kompetencí

Klíčové kompetence podle OECD

(dokument *The definition and selection of key competencies*)

Práce

- Vytvářet projekty.
- Brát na sebe zodpovědnost.
- Přispívat k práci skupiny a společnosti.
- Organizovat svou vlastní práci.
- Projevovat solidaritu.
- Ovládat matematické a modelové nástroje.

Objevování

- Zvažovat různé zdroje dat.
- Radit se s lidmi ve svém okolí.
- Konzultovat s experty.
- Získávat informace.
- Vytvářet a pořádat dokumentaci.

Přizpůsobování se změnám

- Využívat informační a komunikační techniky.
- Být flexibilní při rychlých změnách.
- Nalézat nova řešení.
- Být houževnatý v případě obtíží.

Komunikace

- Rozumět a hovořit více jazyky.
- Být schopen číst a psát ve více jazycích.
- Být schopen mluvit na veřejnosti.
- Obhajovat a argumentovat vlastní názor.
- Poslouchat a brát v úvahu názory jiných lidí.
- Vyjadřovat se písemně.
- Rozumět grafům, diagramům a tabulkám.

Kooperace

- Být schopen spolupráce a práce v týmu.
- Činit rozhodnutí.
- Řešit konflikty.
- Posuzovat a hodnotit.
- Navazovat a udržovat kontakty.

Myšlení, uvažování

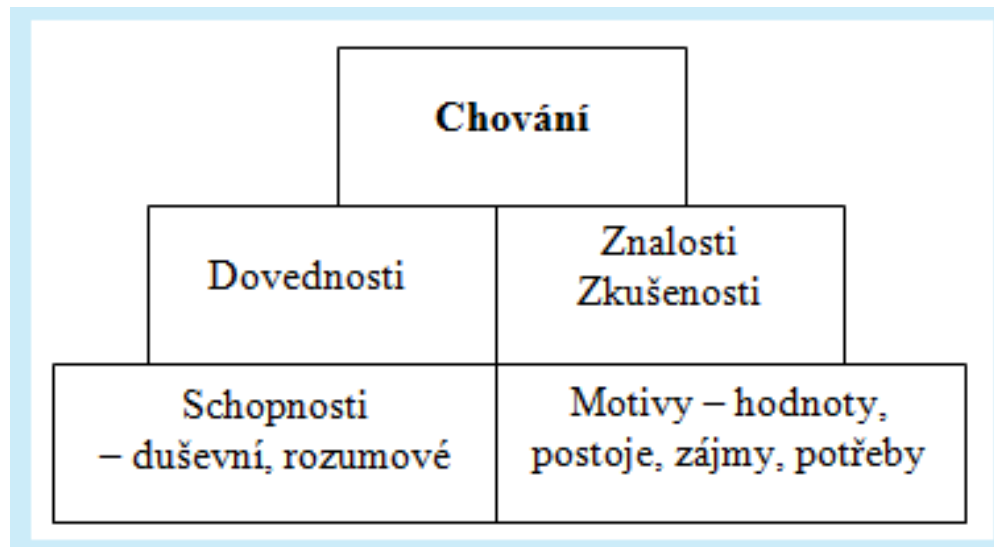
- Chápat kontinuitu minulosti a současnosti.
- Nahlížet na aspekty rozvoje společnosti kriticky.
- Být schopen se vyrovnávat s nejistotou a komplexností situací.
- Účastnit se diskusí a vyjadřovat vlastní názor.
- Vnímát politicky a ekonomicky kontext ve vzdělávacích a pracovních situacích.
- Hodnotit sociální chování související se zdravím, spotřebou a prostředím.
- Vážít si umění a literatury.

Učení

- Být schopen vzít v úvahu zkušenost.
- Dávat věci do souvislosti a organizovat poznatky různého druhu.
- Organizovat svůj učební proces.
- Být schopen řešit problémy.
- Být zodpovědný za své učení.

Klíčové kompetence

- Takové znalosti, schopnosti a dovednosti, které vyúsťují v kompetence, s jejichž pomocí je možno v daném okamžiku zastávat velký počet pozic a funkcí a které jsou vhodné ke zvládnutí problémů celé řady většinou **nepředvídatelně se měnících požadavků v průběhu života ve 21. století**

Klíčové kompetence a vzdělávání k informační gramotnosti

- Klíčové kompetence přesahují definovanou funkční, resp. informační gramotnost
- Na rozdíl od informační nebo funkční gramotnosti (a dalších gramotností) se těžko vymezují a měří
- **To, co zahrnuje funkční, resp. informační gramotnost, se v různých obměnách ve všech vymezeních klíčových kompetencí objevuje**
- Je proto možné informační gramotnost považovat za součást (jakousi měřitelnou podmnožinu) klíčových kompetencí
- **Klíčové kompetence můžeme (v jistém smyslu) považovat za pojem funkční, resp. informační gramotnosti nadřazený**
- Otázka: Je možné rozvíjet klíčové kompetence **ve formální výuce** na všech stupních škol, nebo je spíše v systému **celoživotního učení/vzdělávání**?

Kompetenční modely v organizaci

Popisují kompetence (tj. znalosti, dovednosti, zkušenosti, osobnostní charakteristiky) nutné pro **požadovaný výkon v dané pozici.**

Kompetence v organizaci

Kompetenční model v organizaci

- **Odborné kompetence specifické** = co by pracovník v dané pozici měl umět po odborné stránce (např. diagnostikování poruch automobilu, měření elektrických veličin, vedení podvojného účetnictví aj.).
- **Obecné kompetence** = co by pracovník v dané pozici měl zvládat nad svoji odbornost, ale co je současně pro výkon dané pozice nezbytné (např. cizí jazyky, efektivní komunikace, práce s informacemi aj.).

měkké kompetence

a

odborné kompetence obecné

- vycházejí z určitých obecných schopností (např. pohotovost, přesnost, pečlivost, srozumitelnost, přesvědčivost, praktičnost apod.), ze kterých se dalším rozvíjením stávají kompetence

- jsou založené na určitém znalostním základu
- na rozdíl od specifických kompetencí jsou však široce přenositelné (např. cizí jazyky, využívání počítače, řízení motorových vozidel).

Kompetenční model v oblasti zájmového a neformálního vzdělávání

Kompetence	Měkké - efektivní komunikace, orientace v informacích, týmová spolupráce,...		Obecné
	Odborné	Odborné obecné (přenositelné, průřezové) - využívání PC při práci, hra na kytaru	
		Odborné specifické	Dovednosti - formulovat didaktické cíle s ohledem na specifické potřeby vzdělávání, ...
			Znalosti - pedagogické pojmy a pedagogické zásady, široké spektrum metod neformálního vzdělávání

Kurikulární dokumenty v systému vzdělávání ČR

Národní ústav pro vzdělávání <http://www.nuv.cz/>:
rámcové vzdělávací programy

Školské a vzdělávací instituce **formálního** **vzdělávání**

Klíčové kompetence (zkratka KK)

- Souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti
- **Výběr KK** a jejich pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti
- Viz:
 - Rámcový vzdělávací program pro ZV, GV
 - Metodika pro podporu tvorby školních vzdělávacích programů pro zájmové vzdělávání

Klíčové kompetence ve formálním vzdělávání

- Co je to?
- Proč byly (a jsou) součástí reformy?

Klíčové kompetence (KK)

- Předpokladem nabytí klíčových kompetencí = **důvěra v samostatnost účastníka vzdělávání a v jeho odpovědnost za vlastní učení** → má možnost spoluutvářet proces svého učení na vlastní odpovědnost, zejména v neformálním učení
- Nabývání klíčových kompetencí - **celoživotní proces** (nové učení a přeučování)
- KK = další vzdělávání přesahující profese
- Rozvoj osobnosti
- Ovládnout definitivně klíčové kompetence není možné, neboť proces učení, zejména u kompetencí, nelze ukončit jednou provždy.

Klíčové kompetence a RVP

- Podrobné informace o klíčových kompetencích ve vzdělávání na základních školách a gymnáziích podle RVP
 - <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence>

Klíčové kompetence systému školství ČR

- Pro předškolní vzdělávání
- Pro základní vzdělávání
- Pro gymnázia
- Pro střední odborné školy
- Pro základní umělecké školy...

Klíčové kompetence – ZV a GV

- **Základní** vzdělávání

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence **pracovní**

- **Gymnaziální** vzdělávání

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanská
- Kompetence **k podnikavosti**

K samostudiu

RVP a ŠVP - základní pojmy

- **Vzdělávací obsah**

= učivo + očekávané výstupy z něho
(dřívější podrobné osnovy)

- **Vzdělávací oblast**

= šířeji pojaté téma, skupina „kognitivně blízkých“ oborů

- Příklad: Člověk a společnost

- **Vzdělávací obor**

= předmět (příp. skupina předmětů)

- Příklad pro vzdělávací oblast Člověk a společnost:
Dějepis, Výchova k občanství, integrované obory

Vzdělávací oblasti ve vzdělávacím obsahu RVP ZV

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti **vzdělávacích oblastí**. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním *vzdělávacím oborem* nebo více obsahově blízkými *vzdělávacími obory*:

- **Jazyk a jazyková komunikace** (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk*)
- **Matematika a její aplikace** (*Matematika a její aplikace*)
- **Informační a komunikační technologie** (*Informační a komunikační technologie*)
- **Člověk a jeho svět** (*Člověk a jeho svět*)
- **Člověk a společnost** (*Dějepis, Výchova k občanství*)
- **Člověk a příroda** (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*)
- **Umění a kultura** (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*)
- **Člověk a zdraví** (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*)
- **Člověk a svět práce** (*Člověk a svět práce*)

Školní vzdělávací program (ŠVP)

- Identifikační údaje o škole
- Charakteristika školy
- Charakteristika ŠVP
- **Začlenění průřezových témat**
- **Školní učební plán (přehled učebních „předmětů“ a počtu vyučovacích hodin pro každý ročník)**
- **Učební osnovy**
- Hodnocení žáků

Od RVP k ŠVP

- Škola rozčlení **obsah vzdělávacího oboru RVP** do *vyučovacích předmětů* a rozpracuje, případně **doplní v učebních osnovách ŠVP** podle potřeb, zájmů, zaměření a nadání žáků tak, aby bylo zaručené *směřování k rozvoji klíčových kompetencí*.
- **Jeden vzdělávací obor = jeden nebo více vyučovacích předmětů**, případně může vyučovací předmět vzniknout integrací vzdělávacího obsahu více vzdělávacích oborů (**integrováný vyučovací předmět**)
- např. RVP ZV umožňuje *propojení (integraci)* vzdělávacího obsahu do ŠVP.

RVP a ŠVP - základní pojmy

- **Integrace vzdělávacího obsahu**
 - Propojení vzdělávacího obsahu na úrovni témat, tematických okruhů, případně vzdělávacích oborů oblastí
- **Očekávané výstupy**
 - Stěžejní část vzdělávacího obsahu všech vzdělávacích oborů
 - Ověřitelné, měřitelné, mají činnostní povahu, využitelné v běžném životě
 - Vymezují úroveň, které mají všichni žáci dosáhnout prostřednictvím učiva

RVP a ŠVP - základní pojmy

- **Průřezová témata / PT**

- Reprezentují v RVP aktuální okruhy problémů současného i budoucího světa
- Povinná součást základního i středního vzdělávání
- Pomáhají rozvíjet osobnost žáka v oblasti postojů a hodnot

Otázka: Která témata jsou podle vás ta průřezová?

Průřezová témata

RVP ZV

- Osobnostní a sociální výchova
- **Výchova demokratického občana**
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

RVP G

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Vzdělávací program a kompetenční modely

- Podmínka: **příslušné kompetence jsou transformovány do učebních cílů**
- **Učební cíle**
 - Výroky popisující způsoby /cesty, jimiž student kurzu/modulu /programu prokazuje zvládnutí dané kompetence ve vzdělávacím prostředí
- **Učební plány**
 - Postavené tak, že jasně vedou žáky / studenty na požadovanou úroveň kompetence
- **Význam kompetenčních modelů**
 - zdroj pro hodnocení vzdělávacího obsahu kurzů
 - Kritérium srovnatelnosti osnovy vzdělávání (cílů apod.) u různých pedagogů

Kompetence a strategie

- **Klíčové kompetence**

- Klíčové kompetence chápeme jako soubor **dovedností, vědomostí, schopností, postojů a hodnot**, jako komplexní „výbavu“ žáka / studenta / vzdělávaného jedince / jedince

- **Výchovné a vzdělávací strategie**

- **Společné postupy na úrovni vzdělávací instituce** (např. školy), akceptované pedagogy a uplatňované ve výuce i mimo výuku
- **Nástroj** cíleného utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků/studentů
- Formulovány prostřednictvím **společně uplatňovaných a upřednostňovaných** postupů, metod a forem práce, případně aktivit, příležitostí či pravidel

Výchovné a vzdělávací strategie

Výchovné a vzdělávací strategie **na úrovni školy**

- jasně a srozumitelně vymezeno, **CO a JAK** učitelé společně uplatňují ve výuce
- strategie **cíleně směřovány k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků a procházejí celým výchovným a vzdělávacím procesem** ve škole, jako např.:
 - učitelé zadávají žákům takové úkoly, které řeší ve skupinách, jejich výsledky pak prezentují ostatním (*KK sociální a personální, komunikativní*)
 - učitelé periodicky požadují po žácích zpracování rozsáhlejší (*ročníkové, seminární...*) práce, žáci si volí témata jim blízká, používají při tom více zdrojů, které konfrontují, výstupy své práce prezentují i s využitím IT technologií ostatním (*KK k učení, komunikativní*)
 - učitelé při hodnocení žákovských prací využívají sebehodnocení žáků, např. formou týdenních plánů, osobních rozhovorů (*KK sociální a personální*).

Výchovné a vzdělávací strategie

Výchovné a vzdělávací strategie **na úrovni vyučovaného předmětu**

- společné pro všechny učitele daného vyučovacího předmětu
- např. v předmětu Český jazyk a literatura (v závorce je uvedena klíčová kompetence, jejíž část tato strategie rozvíjí):
 - učitel zařazuje do výuky diskusi, žáci si zformulují pravidla pro diskusi, kterými se budou řídit, a vyhodnocují, jak se jim je daří dodržovat (*KK komunikativní, občanská, sociální a personální*)

Úkol k závěrečnému hodnocení

- Prostudování Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia
- <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>

Zdroje

- <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>
- http://www.mladezvakci.cz/fileadmin/user_upload/blog/Neformalni_vzdelavani/Klicove_kompetence.pdf
- <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence>